1956 ప్రారంభ దినాలలోనే తెనాలికి వీడ్కోలు చెప్పేశాడు భరద్వాజ. మద్రాసు మహానగరం ప్రవేశించాడు. ఆ సమయాన మద్రాసులో ఉన్న ధనికొండ హనుమంత రావు గారు మూడు పత్రికలకు సంపాదకత్వం వహిస్తున్నారు. "జ్యోతి—అభిసారిక—చిత్రసీమ—" ఈ మూడు పత్రికలను మూడు పరిశోధనా కేంద్రాలుగా చేసుకొని, చిన్న కథ మీద రకరకాల ప్రయోగాలు చేశాడు భరద్వాజ. ఈ ప్రయోగ ఫలితాలు అద్భుతంగా ఉన్నాయి. తను ప్రయోగాలు చేయడమే కాకుండా, ఎందరో కొత్త రచయితల వెన్నుతట్టి, సాహితీ క్షేత్రంలో వారిని ప్రవేశపెట్టాడు. వారి రచనలను "ఉచిత రీతి" ని సవరించాడు. అవసరమని తోచినప్పుడు మొత్తం కథను తిరగ రాసి వారి రచనగానే ప్రకటించాడు.

అప్పుడే - శ్రీరంగం నారాయణబాబు, మల్లాది రామ కృష్ణశాస్త్రి, శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు, గోరాశాస్త్రి, ఆరుద్ర,

డి. ఆంజనేయులు, సూరంపూడి సీతారాం, నండూరి రామ మోహనరావు, తెన్నేటి సూరి, కొడవటిగంటి కుటుంబరావు, దాసరి సుబ్రహ్మణ్యం, నార్ల వెంకటేశ్వరరావు, విద్వాన్ విశ్వం, ఆమంచర్ల గోపాలరావు, శివలెంక శంభు ప్రసాద్, తిరుమల రామచంద్ర మొదలైన వారితో పరిచయాలూ, కొందరితో స్నేహాలూ ఏర్పడ్డాయి...

ధనికొండ వారిచ్చిన అవకాశాన్ని ప్రోత్సాహాన్ని భరద్వాజ సద్వినియోగం చేసుకున్నాడు. కథానికా ప్రక్రియలో ఒక నూతనత్వాన్ని ప్రవేశపెట్టటానికి అతను పూను కొన్నాడు. జానపద సాహిత్య వాతావరణాన్నీ, ఆ సాహిత్యములో తరుచుగా కన్పించే రాజకుమారుల్ని, రాజకుమార్తెల్ని పాత్రలుగా తీసుకొని, వర్తమాన సమాజంలోని సమస్యలను ఆ పాత్రల మధ్య ప్రవేశపెట్టి, పరమ రమణీయమైన కథలను భరద్వాజ చాలా రాశాడు.

వసు చరిత్ర, మను చరిత్ర, అన్యథా శరణంనాస్తి, దీక్షిత దుహిత, మానవుడు - దానవుడు, వంటి ఆణి ముత్యాల నెన్నింటినో ఆంధ్ర పాఠకులకు అందించాడు.

ఈ ప్రయోగం విజయం సాధించింది. ఈ ఉత్సాహంతో భరద్వాజ మరొక నూతన ప్రయోగం చేశాడు. మన పురాణాల్లోనూ ఉపనిషత్తులలోనూ ప్రచలితమై ఉన్న

గాధల్ని ఆధారంకొని కథలు రాయడం ప్రారంభించాడు. కుమార సంభవం, స్వార్థపరులు, గిరిజా కళ్యాణం, దక్ష యజ్ఞం మొదలైన కథలు ఈ కోవకు చెందినవే! ఇప్పటి సామాజిక సమస్యలను, ఇప్పటి వాతావరణంలో చిత్రించడం అందరూ చేస్తూన్న పనే! వర్తమాన, సామాజిక, రాజకీయ అంశాలను, పురాణ పాత్రలకు అన్వయించి కథ రాసినప్పుడు పాఠకులు ఆ కథను చదివి అభినందిస్తారా? అభిశంసిస్తారా? భరద్వాజకు ఇవి రెండూ పుష్కలంగానే లభించాయి. వేటికి వాటిని వేరు చేసి చూసుకున్నాడు. పాఠకుల నుండి అభి నందనలు లభించాయి. కొందరు సాటి రచయితల నుండి అభి శంసలు లభించాయి. పఠితల ఆదరణనే పరమ పవిత్రంగా భావించిన భరద్వాజ, అలాంటి కథలనే పట్టుబట్టి రాశాడు. ధనికొండ వారి వద్ద పనిచేసినంత కాలం—కాదు కాదు— ఆయన పత్రికలు నడిపినంతకాలం—ప్రతి సంచికలో ఏదో ఒక కొత్తదనం తీసుకొచ్చేందుకే భరద్వాజ కృషి చేశాడు. ఈ కృషిని మెచ్చుకున్న పాఠకుల అభిప్రాయాను సారంగా ముమ్మార్లు స్వర్ణ పతక గ్రహీతార్హతను భరద్వాజ సంపా దించాడు.

— ఏమైతేనేంగాని అధిక సంఖ్యాకులైన ఆనాటి పాఠకులు మెచ్చి బంగారు పతకాన్ని భరద్వాజ కిప్పించిన ఈ కథలోని 'దైవ రాజకీయాలు' ఇప్పటికీ మనల్ని చకితం చేస్తాయి.]

స్వార్థపరులు

సంఘర్షణ అంత్యంత సహజమైనది. మంచికి, చెడుగుకూ మధ్య; వెలుగుకు చీకటికీ మధ్య; సత్యానికి, అసత్యానికీ; ఇంద్రియ లోలుపతకు, ఆధ్యాత్మిక చింతనానికీ; కలవాడికి, లేనివాడికీ; సంఘర్షణ అనివార్యమే కాగలదు. శతాబ్దాలు - కాదు - యుగాల పర్యంతం, ఈ ద్వివిధ శాఖల మధ్య జరుగుతున్న సంఘర్షణనే చరిత్రగా, మనం పరిగణిస్తున్నాము.

కలవాడు తన సంపదను రక్షించు కోవడానికి విశ్వప్రయత్నాలు చేస్తాడు. ఉచ్ఛ నీచ భేద మెంచకుండా, వివిధ విధానాలను అవలంబిస్తాడు. అతనికి ప్రభుత్వము, దాని తాలూకు వివిధ శాఖలు, అండదండలుగా ఉంటాయి. శాస్త్రాలు అతని పక్షాన సాక్ష్యమిస్తాయి. చివరికి అతనే జయించడం కద్దు. లేని వాడు, ఈ అవరోధాల నన్నింటినీ అధిగమించడానికే ప్రయత్నిస్తాడు. కలవాని సంపదను, అతని అధికారాన్ని, తన కైవసం చేసుకోవాలని అభిలషిస్తాడు. తన లాంటి వారిని సమీకరిస్తాడు. ఈ సంఘటిత శక్తికి—ఒక రకంగా చెప్పాలంటే ఏదీ ఎదురు నిలువదు. ఈ మహాశక్తి ఏ పనినైనా సాధిస్తుంది. దీనికి అపజయ మంటూ ఉండదు.

కానీ, చరిత్రను పరిశీలించిన వారికి, ఇలాంటి సంఘటిత శక్తులు పరాజయం పొందిన సందర్భాలు కొన్ని గోచరిస్తాయి. దురదృష్ట వశాత్తూ ఈ 'ఉదాహరణలు' ఆ మహాశక్తులకు అంటగట్ట బడ్డాయి.

నిశితంగా చూచినవారికి, ఆ లోపం, ఆ సంఘటిత శక్తిది కాదనీ దాని నిర్వాహకులదేననీ స్పష్ట పడుతుంది. ప్రతి అపజయానికీ ఇదేకారణం కాకపోవచ్చు గానీ; దీని ప్రభావం — ప్రతి పరాజయం వెనుకా - ఏ మాత్రమో ఉండి తీరుతుంది.

అంత దాకా ఎందుకూ?

ఆ నాడు—

* * *

దేవలోకపు పరిపాలనా బాధ్యతంతా, మహా విష్ణువు మీద మోప బడ్డది. ముఖ్యమైన అన్ని శాఖలనూ ఆయనగారే చూసుకో వలసి వచ్చింది. ఇంకొకరికి ఒప్పచెప్పాలన్న ప్రయత్నాలు ఆటే సాగలేదు. అందుకోసం గట్టిగా ప్రయత్నించిన వారు గూడా లేరు. ఒక వేళ ప్రయ త్నించినా, నిడివేరడం అసాధ్యం కనకనే, ఏ కొందరన్నా ప్రయత్నిద్దా మనుకొన్నా మానేశారేమో స్పష్టంగా చెప్పడం కష్టం! ఏది ఏమైనప్ప టికీ, కీలకమైన ప్రతిశాఖా మహా విష్ణువు చేతుల్లో ఉన్నది. ఆయన గారు ఎంతో విసుక్కొంటూ, మహా బాధ పడుతూ, ఆ భారాన్ని శిరసా వహించారు.

చూస్తున్న వారెవరికైనా స్థూలంగా కనిపించేదేది. కానీ దీని వెనుక ఎన్నో 'కుట్ర' లున్నాయన్న విషయం చాలామందికి తెలియదు.

కావాలనే, విష్ణుమూర్తి ముఖ్యాంగాలన్నీ తన గుప్పెట్లో ఉంచు కొన్నాడనీ, అలా ఉంచుకోడం కోసం నానా బాధలూ పడ్డాడనీ, బెది రించ వలసిన చోట బెదిరించీ, పదవు లివ్వవలసిన చోట పదవు లిచ్చీ

గౌరవ బిరుదులిచ్చి ఇంకొంత మందినీ, ఆకట్టుకొన్నట్టు గూడా చాలా మందికి తెలియదు. నిజంగా, ఇవన్నీ తెలిసినవాళ్ళు చాలా కొద్ది సంఖ్యలో ఉన్నారు. ఆ కొద్ది మందీ విష్ణుమూర్తికి చాలా దగ్గరవాళ్ళు, బంధువు లూను. వీరందరూ కలిసే ఇలాంటి పన్నాగం పన్నారన్న వార్తలు గూడా విశ్వసించ దగ్గవి గానే ఉన్నాయి.

దేవ లోకానికి ప్రస్తుతం విష్ణుమూర్తి ఏకచ్ఛత్రాధిపతి. ఏ పని కావాలన్నా ఆయన చెయ్యి చేసుకోవాలి. ఆయన అనుమతి కావాలి. కాస్త నోరుండి, ఎప్పుడన్నా, చెడామడా వాగుతుండే ఇంద్రుడికి స్వర్లోక నాధుడన్న బిరుదు పారేసి, పది మంది ఆడముండల్ని వెంట తగిలించాడు. దేవేంద్రుని నోరు మూతపడింది. తన కాలికింద చెప్పు ల్లాంటి వారికి మంచి మంచి పదవు లిచ్చాడు. పేరుకు వారు అధిపతులే గానీ, వారైనా స్వతంత్రించి ఒక్క పని చెయ్యడానికి లేదు. ఒక్క మాట మాట్లాడడానికి లేదు. ఏమి మాట్లాడ వలసిందీ, విష్ణుమూర్తి చెబుతాడు. ఏమి చెయ్యవలసిందీ ఆయన నిర్ణయిస్తాడు. వీళ్ళు కేవలం సంతకాల రాయుళ్ళు. ఆ సంతకాలయినా ఎక్కడ చెయ్యవలసిందీ, ఆయనగారే ఇంట్ మార్కు చేసి పంపుతాడు. అక్కడ వీరు చేవ్రాలు చేస్తారు.

తను అధికారంలోకి వచ్చిన తరువాత విష్ణుమూర్తి; రావడానికి చేసిన ప్రయత్నాలకంటే, చాలా తెలివైన ప్రయత్నాలు శతాధికం చేయ వలసి వచ్చింది. ఒక పదవి అబ్బడం వేరు. దాన్ని కాపాడు కోవడం వేరు. పదవిని కట్టబెట్టిన వారికి, దాన్ని ఊడబీకే అధికారం గూడా ఉంటుంది. కాబట్టే అధికారంలోకి వచ్చినవారు; తమ నీ పదవులలోకి తెచ్చిన వారికి, తిరిగి తమను దించిపారేసే అవకాశాలు, హక్కులు లేకుండా వ్యవహరిస్తారు.

మహావిష్ణువు ఆ పనే చేశాడు. తన బంధుకోటికి, ఆప్త వర్గానికి వారి వారి అనుయాయులకు మాత్రమే, ప్రాథమిక పౌరసత్వపు హక్కులుంచాడు. మిగతా వారికి పీకి పారేశాడు. 'ఇదేమి' టని ఆయనగారి నెవరూ అడిగిన పాపాన పోలేదు గానీ, అడిగితే చెప్పవలసిన సమాధానాన్ని శ్రీ మన్మహావిష్ణువు తయారుచేసి సిద్ధంగా ఉంచుకొన్నాడు.

"ఒక ప్రాథమిక హక్కేగాదు-ఏ హక్కయినా ప్రతి పుల్లాయకూ ఉండాలనడం ఆటే వివేకం కాదు. కత్తి వీరుని వద్ద ఉండాలి. పిచ్చివాడి దగ్గరుంటే, వాడు పిచ్చివాడు గనక, కనిపించిన ప్రతివాణ్నీ పొడవవచ్చు. లేదా తనను తానే పొడుచుకోవచ్చు. ఉత్తమరాజ్యమెప్పుడూ ఇలాంటివి జరగాలని కోరుకోదు. మన రాజ్యమూ, దాని పరిపాలనా పద్ధతి, చాలా ఉత్తమమని అందరకూ తెలుసు. ఇలాంటి 'అరాజకపు' చర్యలు మనం బొత్తిగా సహించం. ఇది 'శ్రేయోరాజ్యం' లక్షణం కాదు; కాబోదు. కేవలం రాజ్యరక్షణ దృష్ట్యా ఇలాంటి సముచిత చర్యలు చెయ్యక తప్పలేదు."

తను అధికారంలోకి రావడం పట్ల, అయిష్టాన్ని ప్రకటించిన చాలా వర్గాలపై, విష్ణువు తన అధికారాన్ని పురస్కరించుకొని, చావు దెబ్బలు తీశాడు. ఆ వర్గాలు బహిరంగంగా సభలు, సమావేశాలు జరుపగూడదనీ, ఊరేగింపులు లేవతీయరాదనీ, ఆయాశాఖాధికారుల చేత ఉత్తరువులు జారీ చేయించాడు. విష్ణువు చేతి కీలుబొమ్మల్లాంటి అధికారులందరూ, ఆ పనులు కళ్ళు మూసుకొని చేసిపారేశారు. ఇదేమిటని అడిగిన వారూ లేరు; అడిగినా చెప్పేవారూ లేరు.

ఈ విధమైన కట్టుదిట్టాలు చేసుకొన్న తరువాత; కేవలం లోకం కళ్ళు కప్పాలన్న అభిప్రాయం కొద్దీ, తనపై గల బాధ్యతలను

'తగు సమర్థులకు' పంచేశాడు. ఉత్పత్తి - అంటే సృష్టి - తన కొడుకు పరం చేశాడు. ఆర్థిక వ్యవహారాలు భార్యకు ఒప్ప చెప్పాడు. వార్తా సేకరణాదులకు—పుత్రతుల్యుడైన నారదుణ్ని ఏర్పాటు చేశాడు. దేవ లోకాధిపతిగా, దేవేంద్రుడు వున్నాడాయె! 'ప్రజాపతి' బిరుదంతో దక్షుడు తృప్తి పడి, ఎముకల్ని విరుచు కొంటుండె. తనకిక కావల సిన దేమిటీ?

అయితే ఈ 'నిరంకుశత్వం' ఇలా ఎక్కువ కాలం సాగలేదు. రాజ్యంలోని క్రింది వర్గాల వారిలో అసంతృప్తి రాజు కొంటున్నది. ప్రభుత్వంమీదా అధికారుల మీదా ఆయా వర్గాలవారు, అప్పుడప్పుడు నోరు చేసుకోసాగారు. రాజ్యంలో చిన్నచిన్న 'అలజడి' వంటి చర్యలు కొన్ని జరిగాయి.

ఇవన్నీ నారదుని ద్వారా విష్ణుమూర్తి ఎప్పటి కప్పుడు తెలుసు కొంటూనే ఉన్నాడు. వీటిని ఆదిలోనే త్రుంచివేయకపోతే, తన రాజ్యా నికి ముప్పు తప్పదని ఆయనకు తెలుసు. ఏవో చిలిపి చేష్టలుగా భావించి, వీటిపట్ల ఉదాసీనత చూపగూడదు. సన్న సన్న గరిక పోచలే వెంటిగా తయారయి, మదపుటేనుగును బంధిస్తాయి. ఈవిషయం తనకు తెలీక పోలేదు. అయితే తను ప్రత్యక్షంగా వీటి విషయంలో జోక్యం కలిగించు కోగూడదు. అందువల్ల చాలా గొడవ లున్నాయి. తనేదైతే చెయ్యదలుచుకొన్నాడో, అది తన క్రింది వారిచే తనే చేయించ వచ్చు. ఈ ప్రతిక్రియతో, రోగం తక్కున కుదిరిందా సరే సరి; లేదా అప్పుడు తను ఎటుగూడీ 'శాంతి భద్రతలు' కాపాడవలసి వస్తుంది. తను విధిగా వాటిని కాపాడతాడు.

ఈ అభిప్రాయంతోనే విష్ణుమూర్తి 'అల్లరు' లను అణచివేయ మని తన అధికారులకు ఆజ్ఞలు పంపించాడు.

చేయవలసిన సకల కార్యాలూ అధికారులు చేశారు. దీని వల్ల తాత్కాలికంగా శాంతి భద్రతలు దేశంలో నెలకొన్నా, అవి తుఫాను ముందు నిస్తబ్ధంగా ఉండే ప్రకృతిని పోలినవే గానీ అన్యం కావు.

* * *

విష్ణుమూర్తి పరిపాలనవల్ల అధికంగా దెబ్బతిన్న వారు ప్రమథులు. దేవలోకంలో ప్రమథులు, దాదాపు 'అంటరాని వారు.' వారికి ఏహక్కులూ లేవు. ఏ సదుపాయాలూ లేవు. రాజ్యాంగం ఆ జాతి భద్రతకు చేసిన పనులేమీ లేవు. లేక పోగా, ఇదివరకున్న స్వల్ప సదుపాయాలను గూడా నేటి పాలక వర్గం రద్దు చేసింది. అలా రద్దు చేయడం శాంతి భద్రతల నిమిత్తమేనంటూ అది తన చర్యలను సమర్థించు కొంది. ఎంత ఘోరమైన పని చేసినా, అది సముచితకార్యమేనని సమర్థించుకోని ప్రభుత్వం ఎక్కడైనా ఉంటుందా?

ఆర్థికంగా, సాంఘికంగా కూడా, ప్రమథులు చాలా హీన స్థితిలో ఉండిపోయారు. ఇదే స్థితిలో ఇంకా ఇతర జాతులు, వర్గాలు కొన్ని ఉన్నాయి. కానీ వాటికీ, ప్రథమ జాతికీ భేదమున్నది. ఇతర జాతుల్లో బాగా కలవాళ్ళు; విష్ణుమూర్తి ప్రభుత్వాన్ని సంపూర్ణంగా బలపరుస్తున్నారు. కొంత కొంత మంది, ముఖ్యమైన పదవుల్లో గూడా ఉన్నారు. ఆ పదవుల్లో ఉన్నవారుగూడా, బాగా ఉన్నవాళ్లో, లేక వారి తాలూకు వాళ్ళో అవడం చేత, వారుండిగూడా ఆ జాతికి ఏమీ ప్రయోజనం కలగడం లేదు. కావలసిన పనులు పెద్దవారే అడిగి చేయించుకొంటున్నారు. ఈ అట్టడుగున పడి నలిగి పోతున్న వాళ్ళు నలిగి పోతూనే ఉన్నారు. వీళ్ళ ఆలనా, పాలనా ఎవ్వరికీ పట్టలేదు. వీరిలో ఉండబట్ట లేక ఎవరన్నా నోరు మెదిపితే, దాన్ని మూయించడానికి ఎక్కువసేపు పట్టేది కాదు.

'విష్ణుమూర్తి కేవలం కీలుబొమ్మలాంటి వాడు. అతనిదేమీ లేదు. నామకః అక్కడున్నాడన్న మాటే గానీ, అతను చేస్తున్నది చింతాకంత గూడా లేదు. అన్ని పనులూ మనమే చేసుకొంటున్నాం. మనం మనం ఒకటి. అధికారంలో ఉన్నది మనవారు; మనకేదో చెయ్యలేదని నసగడం మంచిది కాదు. మనవాడు మనకు చేస్తాడుగానీ, పరాయి వాడికి చేస్తాడా?'

ఇలాంటి 'మన' జాడ్యం తగిలించే వాళ్ళు. ఈ జబ్బు పట్టుకొని ఈ జాతి వాళ్ళంతా కిక్కురు మనకుండా నోరు మూసుకొనేవాళ్ళు.

కనీసం — ఇలా తృప్తి పడదామన్నా ప్రమథులకు, తమ వాడంటూ అధికారంలో ఏ ఒక్కడూ లేడు. తమ యోగ క్షేమాలను అధికారంలో ఉండి విచారించేది తమకు శత్రువు. ఇక తమకు ఎలాంటి రక్షణ లుంటాయో ఎవరికి తెలీదు గనక!

జరుగుతున్న అన్యాయాన్ని సహించ లేక, అసంతృప్తిని భరించ లేక, తిరగబడిన ప్రమథులు; దారుణమైన శిక్షలకు గురి కాబడ్డారు. ఇలా ఎంత కాలం తామీ అక్రమాలను భరించాలి? వీటి నుండి ఎప్పటికి తమకు విముక్తి?

* * *

"మహానుభావా!" అంటూ ప్రారంభించాడు నారదుడు. "నేను మన రాజ్యమంతా తిరిగి వస్తున్నాను. ఇంతకాలమూ నన్ను 'విశేషాలేమీ తీసుకు రావే' మని చంపుతుండేవారు. ఇప్పుడు కావలసినన్ని విశేషాలు తీసుకొచ్చాను."

"ఏమిటవి?" అని విష్ణుమూర్తి ప్రశ్నించ కుండానే నారదుడు చెప్పనారంభించాడు.

"మీరిక్కడ కూచున్నారు. లోకమంతా సుభిక్షంగా ఉన్నదని మీ అభిప్రాయం. లేక కల్లోలంగా ఉన్నదని మీకు తెలుసేమో నాకు తెలియదు. కానీ మహాప్రభూ! మనం చిరకాలం ఇలా నిమ్మకు నీరెత్తి నట్టు మసల డానికి వీలు లేదు. దేశంలో—ముఖ్యంగా - ప్రమథగణాల్లో అసంతృప్తి చెలరేగింది. వారంతా సంఘాలుగా ఏర్పడుతున్నారు. తమ సంఘాలను తాము కట్టుదిట్టం చేసుకొంటున్నారు. ఎన్నో హక్కులు కావాలంటూ తీర్మానాలు చేస్తున్నారు. ఆశయాలు ప్రకటిస్తున్నారు. ఆశయ సాఫల్యం కోసం ఎన్ని కష్టాలనైలా భరించాలని శపథాలు చేస్తు న్నారు. దేశమంతటా చెల్లాచెదరుగా పడివున్న తమ వారిని, ఒక్క చోటికి కేంద్రీకరిస్తున్నారు. ఈ ఉద్యమం కార్చిచ్చులా దేశమంతటా కమ్ముకొంటున్నది."

"అలాగా!" అన్నాడు శ్రీ మహావిష్ణువు ఆశ్చర్యం నటించి. "అయితే స్థానికాధి కారు లేమి చేస్తున్నట్టు? ఈ ఉద్యమం దేశ క్షేమానికి భంగకరమని వారికి తోచలేదా? లేక భోగ విలాసాదులకు బానిసలై కర్తవ్యాన్ని విస్మరించారా? అదీ గాక; వీటినసలు లక్ష్యపెట్టనే లక్ష్య పెట్టటం లేదా? ఇలాంటి ప్రయత్నాలేవో జరుగుతున్నట్టు చూచాయగా నాకు తెలుసు. అవి మామూలు సంఘటన లనుకొన్నాను గానీ, ఇంత దాకా వస్తాయనుకోలేదు. పరిస్థితులు ఇంతగా విషమించాయంటే, అధి కారులు చాలా అసమర్థంగా ప్రవర్తిస్తున్నారను కోవలసి వస్తున్నది. ఇలాంటివి నేను సహించనని, వారి కింకా తెలియదేమో!"

"కాదు ప్రభూ!" అన్నాడు నారదుడు. "అధికారులు చేయవల సిన ప్రయత్నాలన్నీ చేశారు. ఇంకా ఇంకా చేస్తున్నారు. కానీ వాటివల్ల

సత్ఫలితం కలుగ లేదు. కలుగలేదు సరిగదా, దుష్ఫలితాలు వేలాది ప్రభవించాయి. అధికారుల దండనలు, రక్షక భటుల అజమాయిషీలు అధికమైన కొలదీ, ప్రమథులు మరింత సన్నిహితులు కాసాగారు. ఏనాడూ కనని, వినని, ఐకమత్యం, ఈనాడు వారిలో వెల్లివిరుస్తు న్నది. వారి ఉద్యమం మరింత బలపడుతున్నది. ఇదివరకొక్క ప్రమ థులు మాత్రమే ఈ ఉద్యమంలో చేరారు. అధికారులు అణచడానికి ప్రయత్నాలు ప్రారంభించిన నాటినుండీ, భూత పిశాచాది జాతులు గూడా ఆ ఉద్యమంలో కలిసిపోయాయి. వారందరూ ఇప్పుడో అభేద్య శక్తిగా రూపొందారు. ఈ మహాశక్తిని ఎలా నిర్జించటమో తెలియక దేవేంద్రాది ప్రధానాధికారులు బుర్రలు బ్రద్దలు కొట్టుకొంటు న్నారు...''

''సత్పురుషులు!'' అని అపహసించాడు విష్ణువు; సాలోచనగా తల పంకించి.

నారదుడేమీ మాట్లాడ లేదు.

* * *

ఒక్కసారి జయన్నినాదాలు మారుమ్రోగాయి. శంకరుడు చే సన్నతో సభా సదులను వారిస్తూ అధ్యక్షపీఠ మలంకరించాడు.

''కొంద రంటున్నట్లు; ప్రస్తుత పాలక వర్గం మీద తిరుగుబాటు చేయడం మన అభిప్రాయం కాదు. దాని యంత్రాంగాన్ని బలహీన పరచి పాలనాధికారాన్ని చే జిక్కించుకోవడం గూడా మన అభిమతం కాదు. మనకు కావలసింది న్యాయం. మనం కోరుతున్నది, యథార్థంగా మన

కుండ వలసిన హక్కులు. వీటిని వాంఛించడం గూడా మహాపరాధమే అయితే, మనం దోషులమే! ప్రాథమిక స్వత్వాలను, రాజ్యంలోని కొన్ని జాతులకు, లేకుండా చేసిన ప్రభుత్వం; అది ధర్మ ప్రభుత్వ మని, కోటికోట్ల మంది ఘోషించినప్పటికీ, అధర్మ ప్రభుత్వమే అవుతుంది! ఒక దోషం; దానిని ఆచరించిన వాడు ఏ జాతీయుడైనా ఏ వర్గానికి చెందిన వాడైనా, దోషియే అవుతాడు. ఇది సర్వజనా మోదమైన ధర్మం! కానీ ప్రస్తుత ప్రభుత్వం దీనిని కాదంటున్నది. ఈ అన్యాయాన్ని, అధర్మాన్ని, అక్రమాన్ని ఎదుర్కొనడమే మన ప్రధానాశయం.

"దేశంలోని ఇతర జాతులకున్న హక్కులు మనకూ ఉండాలి. వారితో సమానంగా మనమూ గౌరవింప బడాలి. ఈ ధ్యేయంతో ప్రారంభింప బడిన ఈ ఉద్యమం, నేటికి మహాశక్తిగా రూపొందింది. కొందరు సంకుచిత స్వభావులు భావిస్తున్నట్లు; ఇది కేవలం ప్రమధు లకు మాత్రమే పరిమితం కాదు. ప్రతి పీడితునికీ, ఇందులో స్థాన మున్నది. ప్రతి తాడితుడూ ఈ ఉద్యమంలో చేరవచ్చు. దేశంలో చెల్లా చెదరుగా పడిఉన్న భూత, ప్రేత, పిశాచాది జాతులు, రాక్షసులు ఈ నాడీ మహోద్యమంలో చేరారు.

"ప్రభుత్వం చిత్రిస్తున్నట్లు, మనం దొంగలం కాము. మనలను క్రూరంగా అణచివేయడాన్ని సమర్థించు కొనడానికి, నీచాతి నీచమైన పద జాలం మన మీద ప్రయోగం చేస్తున్నది! ఈ భాషాడంబరం ద్వారా ప్రజల కళ్ళు గప్పాలని దాని ప్రయత్నం. తాత్కాలికంగా, ప్రభు త్వమే విజయం పొందవచ్చు. కానీ ఏనాటికైనా నిజం బైటపడక

పోదు. మనం ధర్మం కోసం, న్యాయం కోసం పోరాడుతున్నాం. అంతిమ విజయం మనకే లభిస్తుంది!''

* * *

ఈ విషయాలన్నీ మహావిష్ణువుకు తెలిశాయి. ఈ రోగానికి(!) మందు ఏమిటో ఆయన ఆలోచించే నిర్ణయించాడు. అయినా విష్ణువు ఆ ప్రతిక్రియను బైట పెట్ట లేదు. తుది నిర్ణయంగా తన ఆలోచన ఎప్పుడూ ఉండనే ఉన్నది. ముందుగా దానిని బైట పెట్టినందు వల్ల ఫలితమేమీ ఉండక పోవచ్చు. తన సూచనకంటే, తెలివైనదీ, శక్తివంతమైనదీ మరొక రెవరైనా సూచించే అవకాశం లేకపోలేదు. అలాంటిదే జరిగినప్పుడు, తన క్రిందివారి ముందు, తను - న్యూనత అనుభవించవలసి వస్తుంది. అయినా కళ్ళు బోయేటంతటి కాటుక తనకెందుకూ? ప్రముఖ ప్రభుత్వోద్యోగు లందరినీ, ఒక చోట సమావేశ పరచి ఈ విషయం చర్చించడం చాలా ఉత్తమం! ఏ పుట్టలో ఏ పామున్నదో ఎవరికీ తెలియదు. దీనివల్ల వివిధ శాఖోద్యోగుల మనస్తత్వాలు, అభిప్రాయాలు తనకు తెలిసి పోతాయి. కొందరు మంచి పద్ధతులనే సూచించ వచ్చు. అప్పుడు ఆ పద్ధతినే తనూ ఆలోచించి ఉంచినట్లు, వారితో బొంకనూ వచ్చు; లేదా - ప్రస్తుతం తను సమకూర్చి ఉంచిన మహాయుధం అప్పుడే బైట పెట్టవచ్చు. తనకు రెండు విధాలా లాభమే!

అందుచేతనే నారదునిద్వారా విష్ణుమూర్తి ముఖ్యులైన వారికి కబురు పెట్టాడు.

* * *

అన్ని సమావేశాల లాగా, ఇది సంతోష ధ్వానాలతో ప్రారంభం కాలేదు. చాలా బరువుగా బాధగా, మొదలెట్ట బడింది. అందరి ముఖా లపై, భయాందోళనలు అర్రాడు తున్నాయి. ఒకరినొకరు చూసు కోవడానికి సిగ్గు పడుతున్నారు. సంప్రదాయాను గుణ్యంగా దేవేం ద్రుడు లేచి, 'స్వర్లోక నాధుడు' హోదాలో; అల్లరులను అణచడానికి తను చేసిన చర్యలను సమావేశంలో తెలియ పరిచాడు.

"ప్ర ప్రథమంగా; లాంఛనప్రాయంగానే అపుగాక; శంకరుడు తన వారికి న్యాయంగా రావలసిన హక్కులను గురించి, ప్రభుత్వం చూపుతున్న పక్షపాత వైఖరిని గురించి నాతో చర్చించడానికి అను మతిని వేడాడు. నేను, విష్ణుమూర్తి ప్రేరేపణపై నిరాకరించాను... ఫలితం చాలా దారుణంగా పర్యవసించింది. దానివల్ల మన దేశ శాంతి భద్రతలు దెబ్బ తిన్నాయి. శంకరుని నాయకత్వాన, ప్రమధాది జాతులు 'అల్లరు' లను ప్రారంభించాయి. ప్రభుత్వోద్యోగులను చెర పట్ట సాగారు. ప్రభుత్వ కార్యాలయాలను, ఆక్రమించుకో జొచ్చారు. కొన్నిచోట్ల, కొన్ని కొన్ని గ్రామాలు, వారి ఆక్రమణ లోనికి వెళ్ళాయి. మన సైన్యంపై చెదురుగా దాడులు మొట్టమొదట జరిగినా, ఇటీవల ముఖాముఖి యుద్ధానికి సైతం సన్నద్ధు లవుతున్నారు. వీటన్నిటినీ మించి, వారి ప్రచారం మనకెంతో హాని కలుగ జేస్తున్నది. మన ప్రభుత్వం లోను, దాని రాజ్యాంగం లోను ఉన్న లోపాలు, వారు వీధి వీధీ వాడ వాడా తిరిగి ప్రచారం చేస్తున్నారు. మనం ఉన్న వారికే ఇంకా సహాయం చేస్తున్నామట! ప్రభుత్వం లోని అన్ని ఉద్యో గాలు, మన బంధువులకో, లేక స్నేహితులకో కట్ట బెడుతున్నామట. మనం కాదని బుకాయించ డానికైనా వీలు లేకుండా, అన్ని వివరాలతో సహా, సోదాహరణంగా, అంకెలు వేసి, వారు ప్రకటన పత్రాలు పంచి పెడుతున్నారు.

''ఈ ప్రచారం మన గుంభనను బట్టబయలు చేస్తున్నది. మనం చేస్తున్న అన్యాయాలు - మన దృష్ట్యా అవి ఎంతమాత్రం, అన్యాయాలు కావనుకోండి; ఇది కేవలం మన శత్రువులే, కసిపోక మనపట్ల వాడిన పదమే ననుకోండి; పది మందికీ తెలిసి పోతున్నాయి. మన వారిలో కొందరు ఈ విషయమై అప్పుడే తీవ్ర వాదోపవాదాలు సాగిస్తున్నారు. తెగించి కొందరు నన్ను అడిగారు గూడాను. వాటికి జవాబివ్వడానికి నేను నిరాకరించాను. కానీ అందువల్ల; లొసుగులాంటిదేదో మనపక్షాన ఉన్నదన్న అపోహ — నిజమే ఉత్తి అపోహ—ప్రజలకు కలుగుతున్నది!''

''సరే! ఇంకెవరైనా ఈ విషయమై మాట్లాడ దలుచుకొన్నారా?'' అన్నాడు విష్ణుమూర్తి మధ్యలో కలుగచేసుకొని. అప్పటికింకా ఇంద్రుడు చెప్పదలుచుకొన్నది పూర్తి కానేలేదు. దేవరాజ్య ప్రధానాధ్యక్షులీమాట అనడంతో, దేవేంద్రుడు కిక్కురు మనకుండా, వేదిక దిగి పోయాడు. తరువాత దక్షప్రజాపతి లేచి, అధ్యక్షుని అనుమతితో ప్రసంగించాడు.

''దోషాలన్నీ అల్లరి మూకవేనని అనలేము'' అన్నాడు దక్షప్రజాపతి. ''కొంతలో కొంత మన వారి చేయిగూడా ఉన్నది. యక్షులు కిన్నరులు, సిద్ధులు, కింపురుషులు మొదలైన జాతులలోని కొందరు శంకరుణ్ని బాహాటంగా సమర్థిస్తున్నారు. 'యథోచితమైన' సాయం చేయటానికి గూడా మరికొందరు పూనుకొన్నారు. ఈ బలహీనత మనలో ఎప్పుడేర్పడిందో అదేమేరకు శంకరుని ఉద్యమం బలపడుతుంది. ఈ విషయం ప్రధానాధ్యక్షుల వారికి, చూచాయగా తెలియ పరచబడిందనుకొంటున్నాను... బైటి నుండి రాగల ప్రమాదం కన్న; ఈ లోపలి 'ప్రమాదం' మరింత ప్రమాద హేతువని నా మనవి. ఈ అల్లరులను

అణచడానికై మనం తీసుకొనబోయే ప్రతి చర్యా, అటునుండి గాక ఇటునుండే ప్రారంభించాలని విజ్ఞప్తి చేస్తున్నాను..."

ఆ పైన ఏమీ మాట్లాడడానికీ తోచక, మాటల కోసం తడబడి అట్టే అభాసుపాలు గాకుండానే దిగి వచ్చాడు.

విష్ణుమూర్తి ముఖం చిరాకును, విసుగునూ వెళ్ళగక్కుతున్నది. స్థిరంగా పీఠంపై కూర్చొనలేక పోతున్నాడు. 'ఇంకెవరైనా మాట్లాడుతారా?' అని విష్ణుమూర్తి అడిగితే; మాట్లాడాలని కాచుకు కూర్చున్న కొంతమంది — అతనా మాట అనక పోవడంతో, కొద్దిగా నిరాశ చెందారు.

"బాగానే ఉంది!" అంటూ ప్రారంభించాడు విష్ణుమూర్తి. "ఇంత వరకూ మాట్లాడిన గౌరవనీయులైన ఇద్దరూ, ఉన్న పరిస్థితిని, సాకల్యంగా విచారించారేగానీ, దానిని చక్కబరచడానికి సముచితమైన సూచనలు చెయ్యలేదు. తప్పు ఎవరిదీ అన్న ప్రశ్న ఇప్పుడనవసరం! ఎవరిది కానీండి. జరగవలసిందేదో జరిగింది. ఈ విచికిత్సతో కుస్తీలు పట్టడం కూడని పని; ఉన్న ఉద్రేక వాతావరణాన్ని, ఎలా యథాస్థితికి తేవడమన్నదే ప్రస్తుత చర్చనీయాంశం! ఇందుకు తగు సూచనలివ్వగల వారెవరైనా వుంటే; వేదిక వద్దకు రావచ్చు; తమతమ సూచనలను సభ వారికి తెలియపరచవచ్చు. అయితే ప్రధానాంశమొక దానిని ఎవ్వరూ విస్మరించరాదు. ఇక్కడ సమావేశమైన సదస్యులందరూ, ఆమోదించిన సూచనే అయినప్పటికీ, అది 'సముచితం' కాదని తోచినప్పుడు, దానిని నేను ఆమోదించడం జరగదు. అటువంటి సూచన, 'పరిశీలించదగిన సలహా' గా మాత్రమే భావించ బడుతుంది. లేక, ప్రభుత్వం తలపోసిన విధానాన్నే సదస్యులు గూడా సూచించిన

పక్షాన, అది వెంటనే శాసనరూపం దాల్చగలదు. కాకపోయినప్పటికీ ప్రభుత్వం గూడా తీవ్రంగా ఆలోచిస్తున్నది; తీసుకొన వలసిన చర్య లేమిటో తీసుకొంటుంది. ఒకటి మాత్రం నిజం! ప్రస్తుతమున్న అవ్యవస్థిత స్థితి లాంటిది, ఇక ముందు ఉండదు; ఉండబోదు. స్థితిగతులను చక్క బరచ డానికి తగు కట్టుదిట్టాలు ప్రభుత్వం చేయనున్నది. ఆఁ... మీలో ఎవరైనా ఎలాంటి సూచననైనా చేయదలిస్తే, నిరాక్షేపణీయంగా చేయవచ్చు. అది సూచనగా మాత్రమే పరిగణింపబడ గలదు గానీ, శాసనం కాదనీ కాబోదనీ, మరోసారి హెచ్చరిస్తున్నాను...''

అని చుట్టూ కలయ చూశాడు విష్ణుమూర్తి - ఏవో గుసగుసలు చెలరేగాయి. చిన్న చిన్న వాగ్వాదాలు తలెత్తాయి. 'ఔను'—'కాదు'—'భేష్ బాగుంది'—'ఛ ఛ పచ్చి నిరంకుశత్వం'—'కాదు-రాక్షసత్వం—, —'ఫరవాలా-ఒక మోస్తరుగా ఉంది.' కొన్ని క్షణాల తరువాత ఈ సద్దు గూడా అణగిపోయింది. ఏవేవో సూచనలను ప్రతిపాదించి, పేరు దక్కించు కొందామన్న ఆశతో వచ్చిన కొందరు 'ప్రముఖు' లకు తీరని ఆశాభంగం కలగింది. ఇప్పటికే ఈ దిక్కుమాలిన గొడవలతో చిరాకెత్తిపోయిన అధిక సంఖ్యాక సదస్యులు, తుది నిర్ణయాన్ని, విష్ణుమూర్తికే వదిలివేశారు.

''మంచిది. మీమీ స్థానాలను మీరు భద్రంగా కాపాడుకొనండి. కేంద్ర కార్యాలయం నుండి కొద్ది రోజులలో మీకు క్రొత్త శాసనాలు అందుతాయి. వాటిని అమలు పరచండి. ఫలితాలు తెలియ పరచండి. అప్పటికీ ప్రశాంత వాతావారణం నెలకొనక పోతే, అప్పుడు ఆలోచించవచ్చు... ఒక్క మహేంద్రుడు తప్ప, తదితరులందరూ, వారి వారి ప్రాంతాలకు వెళ్ళవచ్చు. దక్షప్రజాపతి ఎప్పుడు వెళ్ళవలసిందీ, మేము

కబురు పెడతాము. అంతదాకా వారు విశ్రాంతి భవనంలో ఉండ వచ్చు..."

మహేంద్రుడు, దక్షుడు, ఒకరి నొకరు ప్రశ్నార్థకంగా చూసు కొన్నారు. విష్ణుమూర్తి ఇది గమనించిగూడా, గమనించనట్టే నటిం చాడు.

* * *

"మహోదయులకు అభివందనాలు! ఈ ఉద్యమం ఇంతటి పటిష్ఠ తరం కావడానికి, ఇన్ని విజయాలను సంతరించడానికి, కారణభూతులైన వారందరికీ నా వందనాలు!" అంటూ మహా శివుడు తన ఉపన్యాసాన్ని ప్రారంభించాడు. "మనది ధర్మ పక్షం. మన చర్యలు న్యాయబద్ధమైనవి! అందుకే అన్ని చోట్లా మనలను విజయలక్ష్మి వరిస్తున్నది. అందుకే దేవ జాతి లోని కొన్ని వర్గాలవారు మనపట్ల సానుభూతి ప్రకటిస్తున్నారు. మనకు అండదండగా ఉంటున్నారు. ఇదే సందర్భంలో మన వారు కొందరు చిత్రమైన సందేహాలను వెలిబుచ్చుతున్నారు. దేవ వర్గీయు లను ఏ పరిస్థితులలోనూ నమ్మగూడ దంటున్నారు. వారి సాయం, సాయంగా పరిగణింప గూడ దంటున్నారు. ప్రస్తుత ప్రభుత్వ బలాల కంటె, మన బలాలు అధికతరమైనవి గనుక, నేడో రేపో, నిస్సందే హంగా, మనం ప్రభుత్వాన్ని కైవసం చేసికొన బోతున్నాము గనక, ఏదో సాయం చేసినట్టు నటిస్తూ, పెద్ద పెద్ద పదవులను పుచ్చుకొందా మన్న అభిప్రాయమే, వారి చేత ఇలా చేయిస్తున్నదని వీరంటున్నారు. ఇది నిజమని నే ననుకోను. వాదనా సౌలభ్యం కోసం, యధార్థమేనని అంగీకరించినా, వీరి సందేహాలు హాస్యాస్పదంగా తోచకపోవు. మనం ప్రభుత్వాన్ని చే జిక్కించుకోడమంటూ జరిగినప్పుడు, ఇంత సహాయ

పడిన వీరిని, అప్పటి మన ప్రభుత్వం 'తగు విధంగా' సత్కరించ గలదు. కాక ద్రోహ చింతతోనే ఇవి జరిగాయని నమ్మబడినప్పుడు ద్రోహులకు విధింపబడే శిక్షలకు వీరు గూడా గురి కాబడతారు. కానీ, పరాయి వారి ఆనుపానులేమిటో తెలుసుకోకుండా, వారిని ద్రోహులుగా కపటులుగా పరిగణింప లేము గదా! వారు దుర్మార్గులని తెలిసేవరకూ సన్మార్గులుగానే మనం భావించాలి...

"ఇక ప్రస్తుత విషయం! రాయబారాలు విఫలం కావడంతో మనం ప్రత్యక్ష చర్యలకు పూనుకొన్నాం. ఏ ఒక్కరికీ బాధ కలిగిం చాలని గానీ, కష్టపెట్టాలనిగాని మనకు లేదు. అనివార్యమైన సందర్భా లలో కష్టనష్టాలకు కొందరు దేవరాజ్య ప్రజలు గురి కాబడినట్టు తెలియ వచ్చింది. అందుకు మనం బాధ్యులం కామని వారికి మనవి చేస్తున్నాను. దుష్టప్రభుత్వపు పాలన క్రింద ఉన్నప్పుడు, ఇలాంటివి అనే కానేకంగా జరగడం గూడా అసహజం కాదని వారు తెలుసుకోవాలి. మన ప్రభుత్వం అధికారంలోకి వచ్చినప్పుడు, అలాంటి బాధితులకు తగు ప్రతిఫలాలు ముట్ట చెబుతాం. దేవరాజ్య ప్రభుత్వం, మనమీద ఉద్వే తుగా దుష్ప్రచారం కొన సాగిస్తున్నది. మనం అధికారంలోకి వస్తే ప్రజలకు శాశ్వత బానిసత్వం తప్పదంటున్నది. విచ్చలవిడిగా నిరం కుశత్వం విలయతాండవం చేయగలదని ప్రజానీకాన్ని భయ పెడు తున్నది. ఇది సర్వాబద్ధమని ఆ ప్రజలు గ్రహించాలి. మన ప్రభు త్వంలో ప్రతి వ్యక్తికీ; సమానస్వత్వా లుంటాయి. జాతిభేదాలు గానీ, వర్గభేదాలు గానీ ఉండవు. ఆశ్రిత పక్షపాతం, బంధుప్రీతి, మన చాయలకైనా రావడానికి లేదు. ఒక రకంగా చెప్పాలంటే; ఇప్పటికంటే ఇబ్బడి ముబ్బడిగా, తమ జీవితాలు; కాంతివంతము, సౌఖ్యదాయకము, ఆనంద విలసితాలుగా ఉండగలవని ఆ ప్రజలు గ్రహించాలి....

"మన విప్లవాన్ని అణచడానికి, క్రొత్త విధానాలను రూపొందించే విషయమై చర్చించడం నిమిత్తం, ప్రముఖ రాజోద్యోగులు కొందరు విష్ణుమూర్తి అధ్యక్షతన సమావేశ మయినట్లు నమ్మకంగా తెలియ వస్తున్నది. ఇది కేవలం భ్రమ మాత్రమే కాగలదు. ఇలాంటి 'కూబి' ఎత్తులకు మనం లొంగిపోము. శత్రువు వేసే ప్రతి క్రొత్త ఎత్తును మనం భగ్నం చేయాలి. చేయగలం కూడా!"

ఆ తరువాత గూడా శివు డేదో అన్నాడు గానీ ఆ మాటలు, జయ న్నినాదాల రణగొణ ధ్వనిలో కలసి పోయాయి.

* * *

"మహాదేవా!" ఇంద్రుడు వినమ్రుడై అన్నాడు. "తగు ఉపాయం మీరే సూచించండి. నాకేమీ పాలుపోవడం లేదు. ఎలా ఈ అల్లరి మూకను అణచ వలసిందీ మీరు సూచించండి; ఆ సూచనను నేను అక్షరాలా పాటిస్తాను!"

"మాట తప్ప వనుకొంటాను!" అన్నాడు విష్ణుమూర్తి; అదోలా ఇంద్రుని వంక చూస్తూ.

"ప్రభువులు నన్ను విశ్వసించాలి!"

"మంచిది." విష్ణుమూర్తి పెదవులపై చిరునవ్వు పొటమరించింది. "శచీధవా! ఏపని చేయడానికైనా ముందు, ఆ పనిని గురించి మనకు సమగ్రంగా తెలిసి ఉండాలి కదా? అల్లరి మూకను అణచడానికి ముందు దాని సంగతి సందర్భాలు, మనకు కరతలా మలకంగా ఉండాలి.

అంతవరకూ మనకూ లోటు లేదు. అన్నట్టు — శంకరుడు యువకు డని గదూ నువ్వన్నది!"

"ఔను ప్రభూ!"

"వివాహితుడే ననుకొంటాను!"

"లేదు."

"కారణం నీకు తెలుసా శచీంద్రా?"

"తెలియదు, కానీ తెలుసుకోగలను."

"అవసరం లేదు గానీ, దక్ష ప్రజాపతికి; యుక్త వయస్కు-రాలైన కూతురు ఉన్నట్టు విన్నాను. నిజమే గదూ?"

"ఉన్నది. ఆ పిల్లపేరు 'సతి'. తగిన వరుని కోసం దక్షుడు ప్రయత్నిస్తున్నాడు."

"ఆ ప్రయత్నాలను ఆపవలసిందనీ, వరుడు సిద్ధంగా ఉన్నాడనీ దక్షునికి చెప్పు..."

"మీ హృదయాన్ని నేను అర్థం చేసుకోలేక పోతున్నాను... అంటే; దక్షుడు, జామాతగా శంకరుని పరిగ్రహించాలనా తమ అభి ప్రాయం?''

''అవును!''

''ప్రభూ! తమరు పొరబడలేదు గదా!'' అన్నాడు మహేంద్రుడు కొయ్య వారిపోయి.

''లేదు!'' అన్నాడు హరి కోపంగా. ''దీనివలన ఎన్నో చిక్కులు ఇట్టే విడిపోతాయి. అనవసరమైన రక్తపాతం తగ్గుతుంది. శంకరుడు ప్రాణి గానీ, పాషాణం కాదు. ప్రాణి సహజమైన యవ్వనోద్రేకాలు అతగాడికీ ఉంటాయి. వాటిని ఉపయోగించుకోడం ద్వారా, మనం, కార్యాన్ని సానుకూల పరచుకోవాలి...''

''మరి దక్షు డిందుకు అంగీకరిస్తాడా ప్రభూ?''

"అతన్ని అంగీకరింప చేయడం మీ విధి. అలా చేయలేనినాడు, మీరు అసమర్థులే అవుతారు. అసమర్థులు సమర్థవంతమైన పదవులలో ఉండదగరని మీకు తెలుసు. అదీగాక; చేయలేమని మీరంటున్నది—మామూలు వ్యక్తిగా కాక—బాధ్యత గల ఉద్యోగిగా అంటున్నారు. ఇలా అనడం, ప్రభుత్వ శాసనాన్ని ధిక్కరించడ మవుతుంది. శాసనాన్ని ధిక్కరించడం ద్వారా, మీరు శత్రువులకు, పరోక్షంగా సాయపడు తున్నారన్న ఆలోచన, మాకు కలిగేందుకు, అవకాశమిచ్చిన వారవుతు న్నారు. శత్రువులకు విధించబడే శిక్షలే వారికి సాయపడు తున్నవారికి గూడా విధించ బడుతాయని మీకు తెలియక పోలేదు. ఆలోచించండి! మీ ఇష్టప్రకారం నడిపించండి!"

ఇంద్రు డింకేమీ మాట్లాడ లేదు.

* * *

దక్షుడు కోపంతో కుతకుతలాడి పోయాడు. ఇలాంటి అవమానం, తన జీవితంలో ఎరుగ ననుకొన్నాడు. అవమాన భారంతో, నత శీర్షు డయినాడు. ముఖంలో ప్రస్ఫుటిస్తున్న భావాలు తప్ప, అతని అభి

ప్రాయాన్ని తెలుసుకొందుకు మరోమార్గ మేదీ ఇంద్రునికి లేదు. లోలోపల ఎంత మధన పడుతున్నా, దక్షుడు బైటపడటం లేదు.

"చెప్పు దక్షా! నీ అభిప్రాయ మేమిటి?" అన్నాడు ఇంద్రుడు.

దక్షుడు మెల్లగా తలెత్తి, ఇంద్రుని ముఖంలోకి చూసి, తిరిగి తల దించుకొన్నాడు.

"ఇది నాకు మాత్రమే సంబంధించింది గాదు. నా స్వవిషయమైతే, నిరభ్యంతరంగా, చేయగలను. కానీ కాదే! శంకరుని వివాహమాడటానికి 'సతి' అంగీకరించగలదని నే నెలా చెప్పను?"

"నువ్వు ప్రజాపతివి! ప్రజలను అదుపాజ్ఞలలో పెట్టడంతోబాటు వారి సౌఖ్యాలను చూడడం గూడా నీ విధి. అలాంటి బాధ్యతా యుతమైన పదవిలో ఉండి, నీవిలా అనడం మంచిది కాదు. 'సతి' నీ కూతురు కాక, మరొకరి బిడ్డ అయితే, ఏ శాసనాన్నాధారం చేసుకొని, నువ్వీ కార్యాన్ని నెరవేరుస్తావో, అదే శాసనం; నీపై, నీవే అమలు పరుచు కోవాలి. అలా చేయలేని నాడు, నీ వీ పదవిలో ఉండతగవు. శాసన ధిక్కార నేరం, నీపట్ల ఉండటమే అందుకు కారణం! పదవీ రహితుడవైన నువ్వు, సామాన్య పౌరుని వంటి వాడవేగానీ, అధికుడవు కావు. అవసరమయిన సందర్భాలలో, సామాన్యుని ఆస్తిపాస్తులు, అతని తాలూకు వ్యక్తులు, ప్రభుత్వం స్వాధీన పరచుకొనవచ్చని నీకు తెలుసు. ...నీవు దీని కంగీకరించక పోయినా, ఈ విధానం నేను అవలంబించక తప్పదు. అలాంటి ఆజ్ఞలు నాకున్నాయి. చేజేతులా పదవిని కోల్పోవడం, విజ్ఞత కాదు. ఆపైన నీ యిష్టం...'సతి' గూడా నీతోనే సమావేశాలకు వచ్చింది గదూ! ఆ పని నీవు చేయలేకపోతే, అధికారిగా నేనన్నా 'సతి' ని అందుకొప్పించగలనేమో ప్రయత్నిస్తాను..."

తండ్రి చెప్పిన మాటలన్నీ సతి విన్నది. ఇలా జరుగుతుందని, ఆమె ఏనాడూ అనుకోలేదు. తన వివాహం, ఫలానా వ్యక్తితో కావాలని, ఆమె ఎప్పుడూ కలగనలేదు గానీ, శంకరునివంటి, పిశాచ గణ నాయకునితో అవుతుందని గూడా ఊహించలేదు.

మొట్టమొదట తనెంతగానో ప్రతిఘటించింది. కానీ ఇంద్రుడు, మహావిష్ణువు గూడా, తన నిందుకు ఒప్పుకొనేట్టు చేశారు. తన ఈ 'త్యాగం' వల్ల కోట్లాది ప్రజలు బాగుపడతారని నచ్చచెప్పారు. ఈ కారణం తన నంతగా సంతృప్తి పరచలేదు. కానీ, ఆ తరువాత మహా విష్ణువు రహస్యంగా చెప్పిన విషయాలు, తన కెంతగానో నచ్చాయి...

"అమ్మా! ఇందుకు నువ్వు విచారించకు. ఇందాక ఇంద్రుడు ఉన్నాడు గనుక, అర విడిచి మాట్లాడడానికి వీలులేక పోయింది ... నువ్వేదో భ్రమ పడుతున్నావు గానీ, ఇది నిజంగా, నీ కెంతో ఉపకరిస్తుంది. శంకరుడు వస్తుతః తక్కువ జాతివాడు. అందునా అధమ వర్గానికి చెందినవాడు. పది మంది వెర్రివెధవలు, గొప్పవాడి వన్నారు గనుక, అతను గొప్పవాడయ్యాడుగానీ, స్వతస్సిద్ధంగా, ఉత్త మామూలు వ్యక్తి. అటువంటి వాణ్ని పెళ్ళాడటం, నీ కన్నివిధాలా ఉత్తమం. తను; మనకంటే తక్కువ వాడినన్న విషయం, అతనేనాడూ మరిచి పోలేడు. ఇష్టమున్నా లేకపోయినా, అతను మనల్ని గౌరవించితీరాలి. 'భార్య' గా అతని ఆజ్ఞలను నీవు పాటించ నవసరం లేదు. నీ వతన్ని ఆజ్ఞాపించవచ్చు. అదుపులో పెట్టవచ్చు. అతని అడుగులకు మడుగు లొత్తడానికి మారుగా, ఆపనే అతనిచేత నీవు చేయించుకోవచ్చు. మరొక 'భర్త' వల్ల ఇలాంటి సౌకర్యాలు లభించవు...మనలోమాటగా నీకిది చెబుతున్నాను. దేవ లోకంలో ఇందరు కన్యలుండగా, నిన్నే ఈ

పనికై నియోగించడానికి ముఖ్య కారణం; నువ్వు మాకు ఆప్తురాలివి కావడమే! రాగల సత్ఫలితం; నేనిక్కడ వుండి గూడా మరొకరి కెలా దక్కనివ్వను? చిన్నదానివి గనుక, లోక వ్యవహారాలు నీకంతగా తెలియవు. నామాట విను. అనవసరంగా భవిష్యత్తును పాడుచేసుకోకు. వివాహానంతరం మరికొన్ని రహస్య విషయాలు నీకు తెలియ పరుస్తాను...''

''మీ మాటను నేను కాదనలేను'' అన్నది తను. ''అయితే—అతనికీ మనకూ బద్ధవైరం కదా, వివాహమెలా పొసగుతుందో తెలుసుకోవాలనుకొంటున్నాను...''

"చూడు తల్లీ!" అన్నాడు విష్ణుమూర్తి లాలనగా. ''కొన్ని కార్యాలు నెరవేరిందాకా బైటికి అనరాదు. ఇది రాజ్యాంగ రహస్యం. ఆ గొడవలన్నీ, మేము చూసుకొంటాం. నీ పనల్లా, మేము చెప్పినట్లు చెయ్యడమే! ఫలితం కోసం నువ్వు విచారించ నక్కర లేదు!"

తను అంగీకరించింది. మొట్టమొదట మనస్సు అదోలా, అయుంది. కానీ ఆలోచించి చూస్తే, తను చేసిన పని ఎంతో ఉత్తమ కార్యంగా స్ఫురిస్తున్నది. తన వ్యక్తిగత విషయాలు అలా వదిలేసి చూస్తే, దేశానికి తను చేసిన 'సేవ' అమూల్యమైనది! తన వివాహంతో కొన్ని కోట్లమంది ప్రజలు సుఖజీవనం చేయగలుగుతున్నప్పుడు; తను ఒక్కతే కష్టపడినా ఫరవాలేదు. ఇదయినా తను అనుకోవడమే గానీ మహావిష్ణువు చెప్పిన పద్ధతి ప్రకారం చూస్తే, వ్యక్తిగత జీవితంగూడా, సంతృప్తికరంగా ఉండేలా కనిపిస్తున్నది. ఐనా ఇదమిత్థమని, తనిప్పుడేమీ చెప్పలేదు.

కేవలం సౌందర్యం మాత్రమే గణనీయ మనుకొంటే, శంకరుడు అందగాడే! ఇది తను 'చిత్రం'లో చూసి ఏర్పరచుకొన్న అభిప్రాయం. జీవంతో తొణికిసలాడుతున్న వ్యక్తి, మరింత అందంగా ఉండవచ్చు. తమకు 'అన్యాయం' చేస్తున్నాడని విరోధిగా భావించడం జరుగు తున్నది గానీ, బుద్ధి కుశలతకైనా, దేవలోకంలో, ఏ ఒక్కరికీ తీసి పోడు. కాకపోగా, మరొకరకంగా చెప్పాలంటే, అతనితో తలతూగ గల వ్యక్తి గూడా దేవలోకంలో లేడనవచ్చు. ఒకరు కాదు; ఇద్దరు కాదు; కొన్ని లక్షలమంది ప్రజలకు నాయకత్వం వహిస్తున్నాడు. వారందరినీ, తను కనుసన్నల వెంట తిప్పుతున్నాడు. తన మాట శిలా శాసనంగా చెల్లించు తున్నాడు. అత్యధిక బలసంపదలు కలిగి, ఎంతో పటిష్ఠమైన ప్రస్తుత ప్రభుత్వాన్ని, గడగడ లాడింపుతున్నాడు. ముఖాముఖి తలపడ లేక, దొంగచాటుగా, మాయోపాయంతో, అతన్ని తొంగదీసుకోవాలన్న ప్రయత్నాలు; ఈ పాలక వర్గం చేయవలసినంత తీవ్ర సంచలనాన్ని కలిగించాడు. ఇన్నింటినీ ఇంత చక్కగా నిర్వ హించుతున్న వ్యక్తి సామాన్యుడా? ఎంతమాత్రం కాదే! 'సామాన్యుడు' -'అల్లరిమూక'-'రాలుగాయి' అని స్థానిక ప్రముఖులు పదేపదే ప్రచార చారం చేస్తూ, ఆందోళన పడుతున్నారంటే, ఆ అందోళన వెనుక, ఎంతటి భయం గూడు కట్టుకొని ఉన్నదో, ఆలోచించినవారికి తెలియక పోదు. వారంటున్నట్లు, నిజంగా శంకరుడు మామూలువాడే అయితే, అందుకోసం, రహస్య సమావేశాలు జరపడమూ, యుక్తిప్రయుక్తులు పన్నడమూ, కేవలం అవివేకం కావలసి వస్తుంది! వీరికి తెలుసు; శంక రుడు అసమాన్యుడని. అందుకే ఇన్ని బదవలు వీరు పడుతున్నారు...

అటువంటి మహామహునికి ఇల్లాలుగా ఉండడం, నిజంగా గర్వించ దగ్గ విషయమే! మహావిష్ణువు ఏ అభిప్రాయంతో అన్నప్పటికీ, తను

ఇందుకు ఆనందించాలి గానీ, విచారించరాదు — కానీ, తన కోరిక ఫలిస్తుందా లేదా అన్నదే ప్రస్తుత సమస్య. ఇంతటి మహామహుడు దేవతలు పన్నిన ఈ 'ఉచ్చు' ను తెలుసుకోలేడా? తెలుసుకోలేనంత అమాయకు డనటానికి ఆధారమేమీ లేదు. అలాంటి అమాయకుడు ఇన్ని పనులు చెయ్యనూ చెయ్యడు; అతనికోసం మహావిష్ణువు ఇన్ని పన్నాగాలు పన్ననూ పన్నడు. అది సందేహించ నవసరం లేని విషయం!

అయితే, తన శక్తియుక్తు లేమిటో ఇప్పుడే ప్రదర్శితం కావాలి. అలాంటి గండర గండణ్ని వశం చేసుకొనడం ద్వారా, తన వ్యష్టి ప్రతిభ బహిర్గతం కావాలి. దేవతా కోటిని రక్షించిందన్న కీర్తితో పాటు, ఒక మహా వ్యక్తిని జయించిందన్న కీర్తి కూడా తనకు దక్కాలి. ఇందులో తను ఓడిపోయిందో, అందరి భవిష్యత్తూ అంధకార బంధుర మవుతుంది. కాక జయించడమే జరిగితే, తనకన్నా అదృష్టశాలిని, మరి పుట్టబోదు...

* * *

శంకరుడు చాలా తీవ్రంగా ఆలోచిస్తున్నాడు. సతి చెప్పిన మాటలు విశ్వసించదగినవో కావో తేల్చవలసిన బాధ్యత తనమీదఉన్నది. ఇప్పటి తన నిర్ణయం మీదనే, తన వారి భవిష్యత్తంతా ఆధారపడి ఉన్నది. తను తప్పటడుగు వేస్తే, అధఃపాతాళానికి వెళ్ళడం తప్ప మరోమార్గమే లేదు.

తన వారు వాదిస్తున్నది గూడా నిజం లాగానే ఉన్నది. సతి దేవ కన్య; అందునా దక్షప్రజాపతి తనూజ. తమకు శత్రుకోటి లోనిది. తమ గుట్టు మట్టులు తెలిసికోవాలన్న అభిప్రాయంతోనే, ఆ చుట్టు

ప్రక్కల తచ్చాడుతున్నదనీ, అందుకే ఆమెను తాము బందీగా పట్టు కొచ్చామనీ తనవారు అంటున్నారు.

కానీ సత్యం మరొకలాగా కూడా ఉండి ఉండవచ్చు. దేవత లందరూ తమకు శత్రువులు కారు. ఆ జాతికి చెందిన చాలామంది; తమ పట్లా తమ ఉద్యమం పట్లా సానుభూతిని ప్రదర్శిస్తున్నారు. పరోక్షంగా సాయ పడుతున్నారు గూడాను. ఈ సతి గూడా ఆ కోవకు చెంది ఉండ గూడదా? కొందరు, ఆ రాజ్యంలో ఉండే సహాయ పడుతుండగా, ఈమె ఇక్కడికి వచ్చి, తనకు చేయూత నివ్వ నిశ్చయించు కొన్నదేమో!

తనిప్పుడేమి చెయ్యాలి? సతిని విశ్వసించడమా? మానడమా?

* * *

నారదుడు ససంభ్రమంగా ప్రవేశించాడు. విష్ణుమూర్తి ప్రశ్నార్థ కంగా అతన్ని పరికించాడు.

"దేవా! మన ప్రయత్నాలన్నీ విజయవంత మయినాయని తెలియ చేయడానికి చాలా సంతసిస్తున్నాను. సతి, తన పాత్రను మహాద్భుతంగా పోషించింది. ఆమె సౌందర్యానికి శంకరుడు లొంగిపోయాడు. ఎంతగా ఆకర్షితు డయినాడంటే; అతని ఉద్యమం, మునుపున్నంత తీవ్రంగా లేదు. ప్రస్తుతం మన్మధుడు ఆ ప్రాంతాలలోనే సంచరిస్తున్నాడు. సతీ శంకరు లిపుడు ఏకాంతమందిరా వాసులయినారు. తమ పాచిక అమోఘంగా పారింది...నాయకుడు, ఇతర కార్య నిమగ్నుడు కావడంతో, అతని బలగము, కర్తవ్యతా విమూఢయై దిక్కులు పరికిస్తున్నది. కొద్ది రోజులలో అది చెల్లా చెదరు కావచ్చు..."

విష్ణుమూర్తి ఫక్కున నవ్వాడు.

"ఏమిటి స్వామీ?" అన్నాడు నారదుడు ఆశ్చర్యంగా.

"అది, నువ్వనుకొంటున్నంత సులభం కాదు నారదా! అలా జరగడము గూడా మన అభిమతం కాదు. ఏ మహాశక్తి మనలను ముప్పతిప్పలు బెట్టిందో, దానిని నాశనం చేయడం కన్న, పదిలంగా మనకుగా దానిని ఉపయోగ పరుచుకోవాలి. అప్పుడే మన వివేకం గూడా బైటపడుతుంది. ఆ పని గూడా త్వరలోనే పూర్తి కావచ్చు... దేవేంద్రాదులను నామాటగా ఇక్కడకు రమ్మని చెప్పు."

* * *

శివుడు తన పరివారం లోని ప్రముఖు లందరినీ ఒకనాడు సమావేశ పరిచాడు. ఆ సమావేశంలో ఇటీవలి తన చర్యలకు శంకరుడు సంజాయిషీ ఇవ్వవలసి ఉన్నది.

"నాకు తెలుసు" అంటూ ప్రారంభించాడు శివుడు. "నన్ను గురించి మీరిలాగే అనుకుంటారని, నేను ఎప్పుడో అనుమానించాను. మీ సందేహాలన్నీ సత్యమైనవే నని ఒప్పుకొంటున్నాను. అయితే వాటికి నా ప్రత్యుత్తరాలు గూడా మీరు జాగ్రత్తగా వినాలి. ఇంతా చేసి, నేను దోషినేనని మీ రభిప్రాయపడితే, శిక్షార్హుణ్నే.

"చాలా మంది బహిరంగంగా చర్చిస్తున్నట్లు, సతిని నేను వివాహమాడ బోతున్నాను. ఇందులో నా స్వార్థం లేకపోలేదు గానీ, అంత కన్నా, మన ఉద్యమానికి మహోపకారం జరుగనున్నది ... అవసరమయితే, రక్తపాతం జరపడానికి గూడా మనం సిద్ధపడ్డాము. కానీ, అంతకన్నా సులువైన మార్గాలున్నప్పుడు, వ్యవహారం, అంతదాకా పోవడమే అనవసరం! సతిని వివాహం చేసుకోవడం ద్వారా, ప్రస్తుత

ప్రభుత్వం లోని ఒకా నొక ప్రముఖోద్యోగి, మనకు చాలా దగ్గరి వాడవు తున్నాడు. అతని నుండి మన మెంతైనా సహాయం పొంద వచ్చు... ఆదిలో ఇలా ఆలోచించిన నా ఆలోచనలన్నీ, అక్షరాలా నిజమే అయినాయి. మహావిష్ణువు నుండి వార్తాహరుడు వచ్చి, ఈ విషయం తెలిపాడు. మనలనూ, మన ఉద్యమాన్నీ, మహావిష్ణువు గుర్తించాడు. మనందరి తరఫునా ఒక ప్రతినిధి, ఆయన మంత్రివర్గంలో ఉండటానికి, తన సమ్మతిని తెలియ బరిచాడు. ఇదొక ఘన విజయమే! విడిగా ఉండి, ఏదోరకమైన ఆందోళన చేస్తుండటం కన్న, ప్రభుత్వంలో, బాధ్యతాయుతమైన పదవిలో ఉండటం ద్వారా, మనకు మనం ఎన్ని పనులైనా సాధించుకోవచ్చు ... మహావిష్ణువు; నాకేమీ అభ్యంతరం లేకపోతే, మంత్రివర్గ సభ్యునిగా, నాపేరును ప్రకటిస్తానని గూడా తెలియ బరిచాడు...అనవసరమైన రక్తపాతం జరిపి, అనిశ్చితమైన విజయాన్ని పొంద జూడటం కన్న, దీని కంగీకరించడం ఉత్తమ పద్ధతిగా నేను అభిప్రాయ పడుతున్నాను. ఇదివరకు లాగానే, ఈ విషయంలో గూడా, నా అభిప్రాయంతో మీ రందరూ ఏకీభవించగలరనే ఆశిస్తున్నాను...''

నాయకుని మాటలకు ఎదురు చెప్పడం తెలియని వారందరూ ఈ నిర్ణయం అమోఘంగా ఉన్నదని ఏకగ్రీవంగా అంగీకరించారు.

* * *

శంకరుడు, 'లయశాఖ' కు ప్రధానాధికారిగా నియమింపబడ్డాడు. ఉండడానికి, అతనికీ చాలా అధికారాలున్నాయి గానీ, వాటిని ఉపయోగించడానికి వీలు లేనన్ని నిబంధనలు గూడా ఉన్నాయి. పూర్వం అతని కుండిన వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యం గూడా ఇప్పుడు లేకుండా పోయింది.

విష్ణుమూర్తి, తన పానుపైన ఆదిశేషుని తాలూకూ వారిని, అతనికి ఆభరణాలుగా నిర్దేశించాడు. తన బావమరదియైన చంద్రుణ్ని అతని నెత్తిమీది కెక్కించాడు. పట్టుమని పదిబారలు పేరెం తియ్యలేని వృషభాన్ని, వాహనంగా ఉంచుకోమన్నాడు. అతని భార్యకు మాత్రం, సింహాన్ని వాహనం చేశాడు.

ఇన్ని కట్టుదిట్టాలకూ శివుడు లోబడ్డాడు. ఈ శాఖలో ఉండి తన వారి నేదో ఉద్ధరిద్దామని అతని భ్రమ! చివరకు అది గూడా చేయలేక పోయినట్లు అనేక దృష్టాంతరా లున్నాయి. తనవారు గదా అని; హిరణ్యకశిప, హిరణ్యాక్షులకు వరాలిచ్చాడు. కానీ విష్ణుమూర్తి వారిని సంహరించిందాకా నిద్ర పోలేదు. తనవారి వత్తిడి భరించలేక, వారికి ఏవో వరాలు ఇచ్చేవాడు, అవి విష్ణువు చేత పరిహరింప బడుతుండేవి.

ప్రభుత్వంలో, అతనికంటే అతని భార్యకు ఎక్కువ పలుకుబడి ఉన్నది. శంకరుడు చేయలేని పనుల నెన్నిటినో, ఆమె సులువుగా చేసి వేసింది. అతని దాంపత్య జీవితం గూడా అంత సౌఖ్యప్రదంగా లేదు. ఈ పదవిలోకొచ్చి అతనేమయినా సాధించి ఉంటే, అది తన చేతులతో తనవారిని నాశనం చేయడమే! జలంధరుడు, తారకాసురుడు, బలి... ఇలా ఎంతమందినని లెక్కించడం! ఈ ప్రలోభానికే శంకడుడు గురి కాకుండా ఉన్నట్లయితే, దేవరాజ్యం ఏనాడో అతని హస్తగతమయి ఉండేది. అయితే ఈ ఊహ శంకరునికి వచ్చి ఉండదు. ఈ పదవిలో ఉండి తనవారిని ఏదో బావుకొనేట్టు చేదామని అతని సంకల్పం! కానీ జరిగింది దానికి విరుద్ధంగా పర్యవసించింది. ఆ మహా విప్లవాన్ని, ఈ కారణంతో విష్ణువు అణచి వేయడమే గాక, అందుకు ముఖ్య కారకులయిన వారిని, శంకరుని హస్తంతోనే తుదముట్టించాడు. అతను చేసిన ప్రతి

పనీ, అభాసుగా తయారయ్యేట్లు అల్లిక లల్లాడు. అతన్ని కీలుబొమ్మను చేసి కూచోబెట్టాడు.

తన 'స్థితిఇది' అనీ, తనెందుకూ కొరగాకుండా పోయినాననీ, శంకరుడు గ్రహించిననాడు, అతనా పంజరం నుండి విముక్తు డవుతాడు.

కానీ ఈ వివేకం ఒకప్పుడు కలిగినట్లయితే, తనవారినీ, తననూ కొంతలో కొంతైనా బాగు చేసుకొన గలిగేవాడు. ఇప్పుడా అవకాశం గూడా లేదు. బాగుచేయడానికి పనికిరానంతగా వారు పాడై పోయ్యారు. ప్రస్తుతం శివుడు గుడ్డికన్ను లాంటివాడు. అది మూసినా తెరిచినా గూడా ఫలితం ఒక్కటే!

*